

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Jaromír Hendrych

Dějiny školství v Úvalně a osobnost Hanse Kudlicha

Olomouc 2020

vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem: Historie školství a osobnost Hanse Kudliča vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Pavla Krákory, Ph. D. Použitou literaturu a další zdroje jsem citoval v souladu s právními předpisy. Souhlasím se zveřejněním práce pro účely soukromého studia výzkumu. Dále prohlašuji, že elektronická verze, která je nahraná do IS/STAG, je totožná s verzí odevzdané práce.

V Olomouci dne:

.....

Jaromír Hendrych

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval především Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph. D. za skvělé vedení, poskytnutí podnětu k práci a cenní rady i v této obtížné situaci. Dále bych na tomto místě poděkoval všem svým blízkým, kteří měli velkou trpělivost s mým studiem.

Obsah

Úvod	5
1. Obec Úvalno.....	6
Lokalita obce a význačná místa	6
1.1. Stručná historie obce.....	8
1.2. Spolky a zmínka o současnosti obce.....	9
2. Dějiny školství v Úvalně.....	11
2.1. Stručná historie školství v Úvalně do roku 1945	11
2.2. Dějiny školství po 2. světové válce	12
3. Osobnost Hanse Kudliche	18
3.1. Období, ve kterém žil Hans Kudlich	18
3.2. Dětství Hanse Kudliche	22
3.3. Studium významného rodáka.....	23
3.3.1. Studium na gymnáziu v Opavě.....	23
3.3.2. Studium na právech ve Vídni	25
3.4. Nejmladší poslanec říšského sněmu a zrušení poddanství	28
3.4.1. Poddanství obyvatelstva v Rakousku-Uhersku	28
3.4.2. Volby do říšského sněmu	29
3.4.3. Poslanec říšského sněmu a návrh na zrušení poddanství	30
3.4.4. Rozehnutí sněmu a útěk z vlasti.....	33
3.5. Nový začátek a konec v Americe.....	34
Závěr	35
Seznam použité literatury a zdrojů.....	37
Seznam použitých zkratk a symbolů.....	40

Úvod

Mým cílem je shrnout vývoj školství v Úvalně a osobnost Hanse Kudlicha, jakožto místního rodáka a osvoboditele sedláků. Téma bakalářské práce jsem si zvolil z toho důvodu, že jsem o H. Kudlichovi slyšel poprvé na střední škole. Tato skutečnost mě mrzí, protože byl zapomenut jen kvůli svému postoji k českému národu. K obci mám blízko, jelikož se zde nastěhovala má sestra, která přemýšlela nad umístěním svých synů na zdejší základní školu. Vývoj školství v pohraniční obci mě zaujal. Z výše uvedených důvodů jsem se rozhodl pro vypracování bakalářské práce s těmito cíli.

První kapitola bakalářské práce se věnuje samostatné obci. Nejdříve jsou uvedeny základní informace o obci. V této podkapitole jsou také uvedena význačná místa, například Plovárna Na výsluní. Ta je specifická svým umístěním na kopci, hned pod rozhlednou místního rodáka. Po této kapitole se věnuji stručné historii obce, jelikož samotná obec není hlavním tématem práce, přesto považuji za důležité tyto fakta uvést. Poslední podkapitola se věnuje spolkům a současnosti obce.

První hlavní téma je rozebráno v druhé kapitole. Ta se věnuje školství v obci. První podkapitola se věnuje historii školství do konce druhé světové války. Jelikož ve vesnici žila převážná část německého obyvatelstva, byla zde absence české školy. Ta byla zřízena v roce 1926, výuka probíhala v prostorách německé školy. Po problémech ze strany německé školské rady musela být škola přesunuta do vlastní budovy, kterou nechala postavit Matice Opavská u silnice mezi Krnovem a Opavou. Druhá podkapitola se již věnuje školství po druhé světové válce. Vždy jsou uvedeny reformy školství, které byly vydány vládou a jakým způsobem zapůsobily na školství v Úvalně.

Finální kapitola je věnována významnému rodákovi z Úvalna, kterým je H. Kudlich. Tento muž se zasloužil o zrušení poddanství a roboty v Rakouské monarchii. Považuji za důležité se nejdříve seznámit s historií státu, aby byl správně pochopen Kudlichův zájem. První podkapitola se věnuje období, ve kterém H. Kudlich žil. Následující podkapitoly se již věnují samotnému životu a politickým aktivitám rodáka. Rozebráno je jeho dětství v Úvalně a studium na opavském gymnáziu a poté na vídeňské univerzitě. Poté co vypukla revoluce se odebral zpátky do rodné obce, kde si jej vybrali jako vhodného kandidáta do Říšského sněmu za hornobenešovský obvod. Dále je věnovaná část jeho aktivitám na Vídeňském, později Kroměřížském sněmu. Poslední podkapitola rozebírá jeho útěk z vlasti a začátek nového života ve Spojených státech amerických.

1. Obec Úvalno

První kapitola bakalářské práce se věnuje bližšímu seznámení s obcí. Nejprve se věnuje lokaci Úvalna a význačným místům, která se nacházejí na jejím území. Následující podkapitola stručně rozebírá historii obce, a to především v době po druhé světové válce. V poslední podkapitole se nachází informace o vesnici v současnosti a také o spolcích, které zde fungují.

Lokalita obce a význačná místa

Úvalno se nachází na hranicích s Polskem, dle historického rozdělení České republiky, dále jen ČR, leží ve Slezsku, podle dnešního rozdělení se nachází v Moravskoslezském kraji a konkrétně v okrese Bruntál. Obec leží na spojnici mezi Krnovem a Opavou a nejbližší vesnicí za hranicemi jsou Branice. Vesnice se rozkládá na 2238 hektarech, z čehož je 20 % zalesněných a většina této rozlohy je zemědělsky obdělávána. Nejvyšším bodem v katastru obce je vrch „U Lesovny“, jenž leží v nadmořské výšce 426 metrů. Avšak přímo v obci je nejvýše položen vrch Strážiště, na kterém je postavena rozhledna. Počet obyvatel trvale přihlášených k roku 2019 činil 975 osob. Územně obec spadá do povodí Odry, kdy řeka Opava tvoří hranici obce a také státní hranici.¹

Nejstarší významnou kulturní památkou v obci je rychta z roku 1699. Tato budova je v místní kronice zmíněna již v roce 1241. Zdejší dědičná rychta byla vybudována nejspíše po mongolském vpádu, kdy hradní pán z nedalekého hradu Lobenstein neboli také Šelenburk potřeboval mít ve svých obcích spolehlivé vazaly. Z tohoto důvodu postavil dědičnou rychtu, kterou získal první nejvlivnější poddaný. Dnes rychta slouží kulturním akcím. Nachází se v ní také galerie, která je doplňována neobvyklými průhledy a vrstvami starých omítek, jež rychta ukrývá. V rychtě se dále nachází zrcadlový labyrint. Toto bludiště bylo postaveno svépomocí starosty a jeho přátel. Zrcadlová místnost je konkurencí i pražskému labyrintu, který se nachází na Petříně.²

Jako téměř v každé obci je zde významným místem kostel. Úvalenský svatostánek je kulturní památkou ČR.³ Ve 14. století byl vystavěn v gotickém stylu. Roku 1762 byl upraven

¹ Úvalno: oficiální stránky obce [online]. Chomutov: Galileo Corporation, [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.uvalno.cz/>.

² ROZHLEDNA: Zpravodaj obce Úvalno, Speciální vydání pro soutěž "vesnice roku 2018". 2018. Úvalno: Obec Úvalno.

³ Památkový katalog: Kostel sv. Mikuláše [online]. Praha: Národní památkový ústav, 1958 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mikulase-12611464>.

do stylu barokního. Kostel je zasvěcen svatému Mikuláši. V místním chrámu se nacházel také nejstarší zvon na Krnovsku, jehož vytvoření bylo datováno k roku 1415. Tento zvon, který byl původně umístěn na hradě Šelenburk a poté umístěn do kostela sv. Mikuláše, byl v roce 1916 rekvírován z důvodu první světové války.⁴

Na severozápadním okraji obce v nadmořské výšce 396 metrů se nachází rozhledna Strážičtěk, která je věnována rodáku H. Kudlichovi, jemuž je věnována poslední kapitola. Rozhledna má čtvercový půdorys s celkovou výškou 22 metrů a je postavena ze žulových kvádrů. V přízemí se nachází obdélný klenutý prostor, který je mauzoleem H. Kudlicha. Výstavba rozhledny započala roku 1912 a byla postavena přesně o rok později u příležitosti devadesátých narozenin osvoboditele sedláků. Poté, co byli z obce vyhnáni Němci, začala rozhledna chátrat. Ke konci 20. století byla již volně přístupná, ale v tak velmi žalostném stavu, že se přemýšlelo nad její demolicí. Z iniciativy Waltera Kudlicha, jenž je potomkem Hanse, a dalších příznivců bylo v 90. letech rozhodnuto o její záchraně. Rozhledna se tak opět otevřela veřejnosti 1. října roku 2000.⁵

Mezi význačná místa obce lze také zařadit koupaliště, které se nachází pod rozhlednou H. Kudlicha. Tohle místo je velkou raritou, jelikož je umístěno na kopci. Plovárna byla poprvé otevřena v roce 1976, když byla vybudována v takzvané akci Z. Jednalo se o brigádnickou činnost, které se mělo zúčastnit co nejvíce občanů. Koupaliště bylo kvůli vysokým nákladům, nevyhovující technologii a špatné hygieně roku 2001 uzavřeno. Tohle rekreační zařízení od svého uzavření chátralo. Roku 2013 byl vypracován projekt na jeho záchranu. Byla vypracovaná studie, aby bylo koupaliště aspoň částečně výnosné. Objekt se znovuotevřel 5. července 2017 s názvem Plovárna na výsluní. Tento název získala díky svému umístění, avšak to není jediný unikát areálu. Voda je čištěna na biologické bázi pomocí speciálních rostlin a bakterií.⁶

⁴ MARTIKÁN, L. 2015. *Nejstarší zvon na Krnovsku byl do roku 1916 v Úvalně*. [online]. Bruntálský a krnovský deník. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: https://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/nejstarsi-zvon-na-krnovsku-byl-do-roku-1916-v-uvalne-.html.

⁵ *Úvalno oficiální stránky obce: Rozhledna Hanse Kudlicha* [online]. Chomutov: Galileo Corporation, [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.uvalno.cz/obec-1/historie/rozhledna-hanse-kudlicha/>.

⁶ Rozhovor se starostou obce: Ing. Radek Šimek.

1.1. Stručná historie obce

První písemný doklad o obci je až z roku 1238, kdy se v obecní kronice mluví o obci Chvalno. Kronika se zmiňuje o předhistorickém sídlišti ležícího na jihozápadní straně od zříceniny hradu Úvalno, jenž je nyní znám pod názvem Šelenburk. Tento název získal po svém posledním majiteli, Jiřím ze Šelenberka, který zde žil v 16. století.⁷

„Úvalno v dřívějších časech bylo ryze protestanskou obcí, která teprve koncem 17. století se vrátila ke katolictví, dále třicetiletou válkou a mnohými požáry byla navštívena.“⁸

Hrad byl vybudován v polovině 13. století jako jeden ze soustavy článků obranné zemské soustavy. Správcem hradu byl od roku 1284 opavský vévoda Mikuláš, který byl nemanželským synem Přemysla Otakara II. Poté, co bylo rozděleno Opavské knížectví na Krnovskou a Opavskou část, byl vlastníkem hradu kníže Jan I. Hrad byl roku 1474 společně s obcí dobyt a vyplněn Matyášem Korvínem, uherským králem. Když byl na českém trůně Vladislav Jagellonský, udělil tento hrad roku 1493 v léno svému věrnému kancléři Janu ze Šelenberka. Avšak tento hrad již 3 roky předtím spravovala Barbora z rodu Přemyslovců, se kterou byl již oženěn Jiří ze Šelenberka, syn Jana. Tímto způsobem se stal Jiří spoluvládce Barbory a byly taktéž vyjasněny majetkové spory mezi rody. Knížectví krnovské i s hradem bylo prodáno Jiřím roku 1523. Novým majitelem se stal markrabě Jiří Hohenzollernský z Ansbachu. Od roku 1622 vlastnili hrad Lichtenštejnové, až do skočení třicetileté války, od té doby hrad chátrá.⁹

Jelikož obec leží v Sudetech, tak byla především osídlena německým obyvatelstvem, tudíž nesla název Lobenstein. Před druhou světovou válkou měla obec okolo 2 000 obyvatel. Z toho bylo pouhých 45 osob českého původu, 20 Poláků a zbytek obyvatelstva byl tvořen Němci. Po roce 1945, kdy na základě Benešových dekretů byli němečtí obyvatelé odsunuti, musela být obec dosídlena. Nové obyvatelstvo bylo tvořeno lidmi pocházejících z Beskyd, konkrétně z obce Čeladná. Nové obyvatelstvo tvořili také přistěhovalci z Hané, především z Kroměřížska a obyvateli z Opavska.¹⁰

⁷ BALLA, J. 2011. *Brantická vrchovina: Krnov a okolí*. Krnov: Vydavatelství Advertis. s. 141-150. ISBN 978-80-900907-3-6.

⁸ Obecní úřad Úvalno. *Kronika obce Úvalno*

⁹ Tamtéž, s. 151-153.

¹⁰ ŠKÝVAROVÁ, V. 50. *LET ČESKÉHO DOSÍDLOVÁNÍ OBCE ÚVALNA*. Úvalno, 1995. Použité písemnosti: Kronika obce 1971-1987, Zápisy MSK Úvalno, Zápisy R-MNV Úvalno, Kronika JZD Úvalno.

Poté co se noví občané nastěhovali, čekala na ně spousta práce. Museli si opravit své příbytky a věnovat se neobděláným polím. Všichni spoluobčané se semkli a začali taktéž s opravou společných prostor, jako například s mateřskou a základní školou. Když roku 1948 převzala moc komunistická strana, vydala první pětiletý plán na obnovu a zvelebení obcí. Úvalenští občané dobrovolně pracovali na opravě obce a uspořádali sbírku na zřízení místního rozhlasu. Jelikož se jednalo především o zemědělskou obec, tak i zde přišlo na založení jednotného zemědělského družstva, dále jen JZD, které mělo samozřejmě své příznivce i odpůrce. JZD bylo založeno k únoru roku 1950. Ze začátku mělo družstvo pouhých 123 členů a většina práce ležela na pár rodinách. Situace v JZD se ke konci roku zlepšila a jeho půdní fond čítal 433 hektarů. Rozvoj zemědělství během komunistického režimu byl velký. Byl zde postaven kravín, porodna prasat, a také se v dolní části obce vystavěly skleníky. Družstvo dosáhlo největšího úspěchu v roce 1962, kdy bylo vyhlášeno nejlepším družstvem v okrese Bruntál. Ten nově vznikl v roce 1960 sloučením třech okresů. Po samotové revoluci v roce 1989 a pádu režimu se nadále obec rozvíjela. Do dnešních dnů zde funguje zemědělské družstvo, které však přešlo na nové podmínky. Nese také nový název Zemědělské družstvo Rozhled.¹¹

1.2. Spolky a zmínka o současnosti obce

Obec v současné době velmi rozkvétá, důkazem je především ocenění vesnice Moravskoslezského kraje z roku 2018. V Úvalně se koná velká spousta kulturních akcí, například plesy, besedy s umělci, setkání občanů a zábavné akce pro děti.¹²

Ve vesnici funguje několik spolků, které obec finančně podporuje. Spolky je možné rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou spolky věnující se výchově k přírodě. Patří mezi ně Jezdecký klub Úvalno, jehož hlavní činností je jezdeckví, ale také výchova mládeže k práci s koňmi. Tato skupina pořádá i akce pro veřejnost, jako je například tradiční Hubertova jízda anebo westernové závody. Ve vesnici dále funguje Český svaz chovatelů Úvalno, který sdružuje chovatele drobného zvířectva nejen z obce, ale také z okolních vesnic. Každý rok tento svaz pořádá třídenní akci regionálního významu. Rybářský klub, který taktéž funguje pod záštitou obce, chodí pravidelně trénovat na soukromý rybník, kde se připravují na soutěže.

¹¹ ŠKÝVAROVÁ, V. 50. *LET ČESKÉHO DOSIDLOVÁNÍ OBCE ÚVALNA*. Úvalno, 1995. Použité písemnosti: Kronika obce 1971-1987, Zápisy MSK Úvalno, Zápisy R-MNV Úvalno, Kronika JZD Úvalno.

¹² *Místopisný průvodce po České republice: Úvalno* [online]. 2020. Valašské Meziříčí: WANET [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/5948/ovalno/oceneni/>.

Nejvýznamnější pořádanou akcí je takzvaný Kapr cup, což je soutěž v rybaření pro děti do 15 let. Posledním spolkem zaměřující se na přírodu jsou Myslivci Úvalno. Těm obec dává finance na příkrm zvěře. Na oplátku zřizují a udržují informační tabule výchovného charakteru pro veřejnost, a taktéž pomáhají na akcích pro děti.¹³

Druhou skupinou spolků jsou ty, které se věnují sportovním aktivitám. Nejstarším spolkem působícím v obci je sbor dobrovolných hasičů, který byl založen hned po dosídlení Úvalna. Jednalo se o první vytvořený sbor dobrovolných hasičů v bývalém okrese Krnov. Členská základna se pravidelně setkává a účastní se hasičských závodů. Hasiči v obci pořádají několik kulturních akcí. Mezi ně patří stavění máje, pálení čarodějnic a rozsvěcování vánočního stromu s Mikulášskou nadílkou. Druhým sportovním spolkem, který v obci funguje je FK Úvalno, což je fotbalový klub. Fotbalisty kromě obce podporuje také zemědělské družstvo Rozhled, díky tomuto můžou pořádat různé sportovní a kulturní akce. Mezi sportovní akce patří Rozhled cup, turnaj v malé kopané. Kulturní akcí pořádanou fotbalisty je kupříkladu sportovní ples.¹⁴

Poslední skupinou jsou další spolky bez přímého zaměření na určitou oblast, jako jsou například Senioři. Ti pravidelně realizují různá setkání v klubovně kulturního domu. Jejich významnou akcí je košť pálenek, což je soutěž o nejlepší domácí pálenku. Dále funguje v obci Základní umělecká škola Úvalno, která pracuje pod záštitou základní školy, kde v prostorách školy vyučuje výtvarnou výchovu. Středisko volného času Krnov zde v obci zřídilo pro žáky základní školy aktivity přímo podle jejich preferencí.¹⁵

Úvalno nabízí svým občanům mimo jiné knihovnu, různá sportovní místa, jako jsou například tenisové kurty, víceúčelové hřiště a již zmiňovaná plovárna. V obci se nachází retro muzeum umístěné na faře. Lidé do muzea mohou donést své dobové věci a rozšířit tak sbírku. Mimo jiné se v obci nachází výše zmiňované zrcadlové bludiště na rychtě.¹⁶

¹³ ROZHLEDNA: Zpravodaj obce Úvalno, Speciální vydání pro soutěž "vesnice roku 2018". 2018. Úvalno: Obec Úvalno.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

2. Dějiny školství v Úvalně

Vzdělávání má v Úvalně dlouholetou tradici, která je níže rozebrána. V jeden okamžik v tak malé obci fungovaly dvě školy. Jedna byla určena pro německé děti a druhá pro děti české národnosti. Německá škola byla umístěna v centru obce, avšak česká se nacházela u hlavní silnice mezi Opavou a Krnovem. Po odsunu německého obyvatelstva, se již pouze česká škola přesunula do bývalé německé. V Úvalně se vždy jednalo o malotřídní školy.

2.1. Stručná historie školství v Úvalně do roku 1945

O začátcích školy nejsou přesné písemné doklady. Avšak díky spolehlivým kronikářům, kteří se starali o obecní a farní kroniky, lze usoudit, že první zmínka o školství v Úvalně je okolo roku 1290. Výuku do roku 1550 vedli premonstráti, po nich tento úkol převzali protestanští pastoři. Obec byla až do 17. století ryze protestantskou. Tyto zmínky nejsou doloženy spolehlivými prameny.¹⁷

První zmíněným učitelem byl Jiří Künzel z Krnova. Ten sloužil Dánům jako desátník a poté byl v roce 1629 ustanoven učitelem. Další záznam o škole je z roku 1630 a následujících let. Z toho je patrné, že škola fungovala již před třiceti letou válkou. Podle německého řídicího učitele Baiera mohla být zpráva o dataci školy během této války ztracena anebo zničena. Škola měla být podle ústních podání dotována majitelem na pozemku s číslem popisným 9. Všechny pozemky školy sídlily podle záznamů na tomto místě. Učitel spravující školu měl k dispozici tento majetek o celkové rozloze dvanácti a půl hektarů. Díky tomuto se stala nejlepší a nejvyhledávanější školou v Slezsku.¹⁸

Přesné záznamy o škole jsou z roku 1656, kdy jsou kroniky vedeny. Z těchto záznamů je patrné, že škola fungovala nepřetržitě. Jednalo se o jednotřídní školu, avšak v roce 1770 je na škole první pomocník. Budova školy, ve které se vyučuje i nyní, byla postavena v roce 1874. V letech 1914-1915 byla předělána a opravena, roku 1937 byla budova rozšířena o tělocvičnu. Ta vznikla z učitelských bytů.¹⁹

Jak je již známo, obec se nachází v pohraničí. V těchto oblastech se ve většině případů nenacházely české školy. Tato skutečnost se netýkala Úvalna. Česká škola zde byla zřízena výnosem Ministerstva školství a národní osvěty v roce 1926. Výuka probíhala v budově

¹⁷ *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

tělocvičny. První učitelem byl Bohuslav Kuzník z Neplachovic. Pocházel z učitelské rodiny. Na škole působil dva roky. Dalšími učiteli a zároveň správci na české menšinové škole byli Emil Štěrba, ten zde působil do roku 1931. Po něm nastoupil Bohdan Černý, jenž zde působil do roku 1938, kdy byly odstoupeny Sudety Němcům. Po Mnichovské dohodě ustal veškerý český život v obci.²⁰

Česká škola nevladla žádnou budovu, učebny na výuku pronajímala německá škola. Rada působící při německém ústavu měla s touto záležitostí potíže, a tak se uskutečnila myšlenka vystavět vlastní budovu. To se tak stalo 13. 10. 1929, kdy byla slavnostně otevřena česká škola. Nechala ji postavit Matice Opavská u silnice mezi Opavou a Krnovem. V nové budově se začalo vyučovat ve dvou třídách.²¹

Převážnou část žactva na české škole tvořili Němci. Od roku 1935 začal být patrný vliv Sudetoněmecké strany. I přes to počet žáků na škole neklesá. Po nátlaku z této strany odešlo několik dětí do německé školy. V posledních záznamech z roku 1937 se píše.:

„Učitelstvo pracovalo za velmi těžkých poměrů, zejména od založení SDP. Bohužel děti, které opustí zdejší školu, časem se nám na zdejších poměrech odcizují, takže veškerá námaha učitelstva bývá marná.“²²

Osudný rok 1938 v kronice již zaznamenán není.²³

2.2. Dějiny školství po 2. světové válce

Úvalno, jak již víme, bylo pohraniční obcí převážně s německým obyvatelstvem. Nově dosídlené obyvatelstvo bylo potřeba sjednotit a sžít. Převážná část stmelování připadla české škole. Ta byla umístěna do budovy bývalé německé školy. Na základě vlastní přihlášky byl do školy povolán Vilém Figala. Byl pověřen vedením a správou školy v Úvalně. Zde začal působit od 1. srpna 1945. V té době byli ubytováni ve škole čeští vojáci. Ti budovu uvolnili, aby mohla být připravena pro vyučování. Budova byla válkou jen lehce poškozena, avšak inventář školy byl velice poničen či úplně zničen. Z důvodu nedostatku kvalifikovaných dělníků byly na škole provedeny jen nejnútnejší opravy, aby se mohlo na začátku září slavnostně otevřít.²⁴

²⁰ *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

U příležitosti prvních českých dožínků byla škola slavnostně otevřena, stalo se tak 2. září 1945. Při této slavnosti bylo vybráno 20.000 Kčs, které byly věnovány rodičovskému sdružení na zřízení školního rozhlasu a přístroje na promítání úzkého filmu. O den později, v pondělí 3. září 1945, byl zahájen školní rok. Do školy se zapsalo 102 žáků, 51 dívek a 51 chlapců. Taktéž byl proveden zápis žáků s německou národností, kterých bylo 65 z toho 28 dívek a 37 chlapců. Jednalo se o děti ve věku od 6 do 10 let, ti však školu nenavštěvovaly.²⁵

Škola byla organizována jako čtyřtřídní v pěti postupových ročnících. V první třídě byl pouze první ročník, jenž měl na starost Vilém Figala. Druhou třídu, ve které byl druhý a třetí ročník, vedla Marie Hambálková, později Darebníčková. Ta přišla do školy 15. září 1945 a na škole bude později působit jako ředitelka. Třetí třídu měl na starost Oldřich Směja, který přišel do školy hned na začátku roku. V této třídě byl vyučován čtvrtý a pátý ročník.²⁶

Během školního roku 1945-1946 se uskutečnilo mnoho kulturních akcí. Jednalo se například o události oslav narozenin a úmrtí T. G. Masaryka, vánoční nadílka a oslava květnové revoluce. Významnou událostí byl týden dětské radosti, kdy se děti neučily a účastnili se besídek a výletů do okolí. Všechny tyto akce se konaly za podpory rodičovského sdružení. Za hladký průběh celého školního roku hlavně v počátcích může chlapecká obecná škola z Moravské Ostravy ve Vítkovicích, kde předtím vyučoval řídicí učitel Figala. Škola přispěla především pomůckami a učebnicemi.²⁷

Školní rok byl ukončen 22. června 1946 rozdělením vysvědčení. Ze školy odchází 8 žáků na měšťanskou školu a 2 žáci na střední školu. Během roku začalo školu navštěvovat ještě 5 žáků. Z celkového počtu 107 dětí, 9 nepostoupilo do dalšího ročníku.²⁸

V roce 1948 bylo celé školství zestátněno. Výchova byla postavena na principech socialismu. Škola byla povinná, bezplatná pro děti od 6 let a jednalo se o devítiletou školní docházku. Nově byly vytvořeny jednotné učební plány, učebnice a osnovy. Ty byly tvořeny s důrazem na propojení školy s politikou, životem, ale hlavně v lidově demokratickém charakteru.²⁹ Školní rok 1948-1949 byl zahájen ve středu 1. září. Tentýž den byl proveden dodatečný zápis žáků. Celkem měla škola 147 žáků, z čehož bylo 74 dívek a 73 chlapců. Před zahájením školního roku byly nakoupeny nové učební plány, osnovy a taktéž byl pořízen nový

²⁵ *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ *ČESKO. Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon)*. [online]. 2010-2020. © AION CS [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>.

školský zákon. Každý člen učitelského sboru tyto dokumenty obdržel, aby se s nimi řádně seznámil. Škola byla organizována s pěti postupovými ročníky. Nové učební osnovy a nový školský zákon způsobily změny ve způsobu vyučování, a hlavně ve výchově. Škola se stává dílnou na výchovu nového člověka. Mládež je vedena k poznání lidské práce v přetváření světa. Nový způsob práce s žáky se především projevuje v žákovské organizaci, zájmových kroužcích, doučovacích skupinách a dalších. Velký význam měla žákovská organizace, která byla zřízena v 3., 4. a 5. ročníku. Tato organizace spolupracovala na všech akcích školy. Plnila své zadané úkoly pod vedením třídních učitelů. Všechny úkoly splnila a u některých dokonce překročila plán. Ve škole působila další spousta kroužků, jako například zájmový kroužek pěvecký a zájmový kroužek dramatický. Pedagogové prováděli průzkum nových osnov po celý školní rok a na pravidelných měsíčních poradách o nich diskutovali. Dále měli za úkol si připravit referáty za účelem pedagogického a politického proškolení. Po přednesení referátu probíhala diskuze a hodnocení. Ředitel školy V. Figala a třídní učitel O. Směja museli absolvovat politické školení na okresní leninské škole. Inspekce pochválila práci všech kantorů a byla spokojena s výsledky práce. Dále podotkla, že učitelský sbor má výborné předpoklady pro to, aby se škola stala vzornou. Školní rok byl ukončen 30. června 1949 za hojně účasti rodičů a ministra školské rady. Po prosloveh zástupců žákovské organizace a ředitele školy probíhal kulturní program. Celá slavnost byla ukončena předáním školních zpráv žákům svými třídními učiteli.³⁰

Změny ve školském resortu nastali v roce 1953. Přeměna spočívala ve výchově mládeže k socialismu a sovětizaci všech metod, organizačních principů, a především obsahu výuky. Instituce měla vychovávat dokonalé občany, kteří jsou připraveni budovat socialistickou vlast. Plnit zadané úkoly a snažit se o kulturní a hospodářský rozvoj země. Povinná školní docházka byla zkrácena na osmiletou.³¹ Školní rok byl zahájen soudruhem ředitelem Figalou za přítomností studentů a rodičů. Ředitel seznámil přítomné s novým zákonem o jednotné škole. K žákům dále promluvili zástupci, za místní národní výbor soudružka Pavlíčková a za JZD soudruh Sovadina. Nový školský zákon znamenal změny v městských školách, kde základním stupněm všeobecně vzdělávacích škol se stává osmiletá střední škola. V Úvalně k žádné změně nedochází, zůstává národní školou s 5 postupovými ročníky. Avšak z velkého počtu prvňáčků musela být otevřena pobočka. Žáci vyšších ročníků, 6. až 8., budou navštěvovat osmiletou střední školu v Krnově na Opavské ulici. Na začátku školního roku byl vypracován

³⁰ *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

³¹ *ČESKO. Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon)*. [online]. 2010-2020. © AION CS [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>.

pedagogickým sborem akční plán. Podle něj pak byly na jednotlivá čtvrtletí vypracovány tematické plány. Po uplynutí období byly plány a výsledky v jednotlivých třídách hodnoceny. Během školního roku proběhla velká spousta akcí, například okresní spartakiáda škol, kde byli téměř všichni žáci. Konec školního roku proběhl v tělocvičně. Ředitel školy zde vyzdvihl celoroční práci a jednotlivé žáky s výborným prospěchem a docházkou. V kulturním pásmu zazněly budovatelské písně, básničky.³²

V podobném duchu byla i reforma v roce 1960. Hlavním úkolem vzdělávání bylo vést vyučování v duchu marxismu-leninismu. Učitelé museli vzdělávat s ideou socialistickému vlastenectví a internacionalismu. Velký význam se dává společenským organizacím, kterými byly Pionýrská organizace a Československý svaz mládeže. Do osnov byl na prvním stupni základní školy zavedena vlastivěda, psaní, výuka ruského jazyka a odborné předměty. Žákům druhého stupně byly plány rozšířeny o volitelné a nepovinné předměty.³³ Nový školní rok byl zahájen novým ředitelem Rudolfem Halfarem. Ve svém projevu zdůraznil, že náš stát, který se stal státem socialistickým, dává ve své historii poprvé všem žákům učebnice a pomůcky zdarma. Žáky vyzval k šetření knih. Do budovy byl zaveden vodovod s domácí vodárnou se 2 umyvadly a 1 splachovacím záchodem. Škola byla vedena jako pětitřídní, ovšem lze poznat úbytek žáků z důvodů malé bytové kapacity. Plán byl zaměřen na výchovný systém, zkvalitnění výuky a úpravy budovy. Byl rozdělen pro jednotlivé třídy v měsíčních intervalech. Plány byly kontrolovány na poradách. Pionýrská organizace byla v letošním roce velice úspěšná, ale především se její práce zkvalitnila. Na chodbách školy byla stálá výstava se znaky pionýrů. Členové připravovali relace do místního a obecního rozhlasu k oslavám. Vznikl letecko-modelářský kroužek, který se účastnil okresní výstavy.³⁴

Slavnostní zahájení školního roku 1976-1977 proběhlo v 8 hodin ráno, 1. září. V tomto školním roce byla škola organizována jako trojtřídní. Avšak byl zde snížen počet postupových ročníků také na 3. Žáci, kteří měli nastoupit do 4. ročníku, přešli do školy v Krnově. Tady budou pokračovat až do 9. ročníku. Díky tomuto se zajistila úspěšnější výuka a individuálnější přístup. Přesunutím žáků 4. a 5. ročníku se počet dětí na škole snížil na 49.³⁵

Roku 1978 byl vydán zákon, jenž si kladl za cíl prohlubovat a zdokonalovat člověka ve společnosti a zpřístupnil středoškolské vzdělávání pro veškerou mládež. Základní škola měla

³² *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

³³ *ČESKO. Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon)*. [online]. 2010-2020. © AION CS [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>.

³⁴ *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

³⁵ Tamtéž.

4 ročníky na nižším i vyšším stupni, tudíž celkově 8, ale stále fungovaly školy s 9 ročníky. Ty byly později úplně zrušeny. Dále bylo v zákoně zakotveno, že veškerou výchovu, jak předškolní, tak mimoškolní a další vzdělávání učitelů, odborné služby pro školy jsou zajištěny školskými zařízeními.³⁶ Ve školním roce 1978-1979 je škola řízená jako trojtřídní, 51 žáků. V tomto školním roce proběhla celková modernizace školy. Třídy byly vybaveny novými katedrami a židlemi. Taktéž proběhla výměna koberců v družině a v ředitelně. Proběhla oprava vodoinstalace a zavedení vodovodu na záchodech. Celá škola byla o prázdninách vymalována a vyzdobena novými nástěnkami. Nový systém školství vedl ke zlepšení prospěchu. Jelikož bylo ve třídách málo dětí, jednalo se spíše o individuální přístup k výuce.³⁷

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se změnily zákony. Ve školství se jednalo o následující změny. Školní docházka byla opět prodloužena na 9 ročníků. Systém jednotného školství byl zrušen. Bylo umožněno zřizovat církevní anebo soukromé školy. Ve škole se vyučovala ve 2 třídách, 4 postupové ročníky. V tomto roce byla vybavena učebna pro výtvarnou výchovu. Po listopadových událostech docházelo ke změnám na vedoucích pozicích, to se netýkalo školy v Úvalně, kde všichni vyslovili důvěru stávající ředitelce.³⁸

Od školního roku 1997-1998 byl k prvnímu stupni přiřazen i 5. ročník. Ředitelka školy podala žádost o zřízení 5. ročníku na školský úřad v Bruntále. Škola sice splňovala kritéria pro připojení ročníku, avšak cesta k jeho zřízení nebyla jednoduchá. Paní ředitelka se nedala odradit a na své žádosti trvala. Svou žádost odeslala dokonce i na ministerstvo. V průběhu prázdnin dostala kladnou odpověď a prvního září se vítali noví žáci, prvňáčci, a zároveň bývalí žáci 4. ročníku.³⁹

V současnosti je Základní škola Úvalno společně s Mateřskou školou právním subjektem. Ten sdružuje základní a mateřskou školu, školní družinu a jídelnu. V jedné budově se nachází základní škola s družinou a v druhé mateřská škola s jídelnou. Zřizovatelem těchto institucí je obec. Škola je malotřídní s celkovou kapacitou 60 žáků. Vzdělává se zde podle programu Škola plná pohody. V budově jsou 3 kmenové učebny, dále odborná učebna na výtvarnou výchovu a pracovní činnosti. Všechny třídy jsou vybaveny interaktivní tabulí. Areál

³⁶ ČESKO. Ústavní zákon č. 62/1978 Sb., ústavní zákon, kterým se mění článek 24 odstavec 2 Ústavy Československé socialistické republiky. [online]. 2010-2020. © AION CS 2010-2020 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-62>.

³⁷ *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

školy disponuje velkou zahradou a tělocvičnou, kterou v odpoledních hodinách využívá družina.⁴⁰

⁴⁰ *Základní škola ÚVALNO: ZŠ - o nás* [online]. [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <http://www.skolauvalno.cz/ZS/zs.php>.

3. Osobnost Hanse Kudlicha

Poslední kapitola práce je věnovaná významnému rodákovi, kterým je Hans Kudlich. Tento obdivuhodný člověk se zasloužil o úplné zrušení poddanství v rakouském císařství. Protože je tato historická osobnost spíše opomíjená, je důležité jej opět připomenout. V následujících podkapitolách je specifikováno období, ve kterém žil. Dále je rozebrán jeho osobní život a politické aktivity.

3.1. Období, ve kterém žil Hans Kudlich

Pro pochopení politické činnosti je níže zmíněno období života Hanse Kudlicha. Rodák z Úvalna prožil většinu svého života v 19. století. Věnoval se politice v Rakouském císařství, později Rakousku-Uhersku. Z toho důvodu se tato podkapitola věnuje habsburské monarchii od roku 1804 až do první světové války.

V květnu roku 1804 se první konzul Francouzské republiky Napoleon Bonaparte prohlásil za francouzského císaře. Tento čin vyděsil všechny vladaře v Evropě, jelikož bylo bráno, že státnická moc je propůjčena Bohem. Vždy totiž panovníci odvozovali své vladařské povinnosti z boží vůle nebo boží milosti. Napoleon podryl autoritu i císaři Svaté říše římské, kterým byl od roku 1792 František II. Tento panovník byl také českým králem, protože země koruny české spadaly pod vládu císaře Svaté říše římské. Františka II. tento počin vyděsil o to více, jelikož v zemi se projevovaly sympatie k Napoleonovi. Císař cítil, že jeho koruna je ohrožena Napoleonovým úsilím o hegemonii. Z tohoto důvodu v srpnu téhož roku vyhlásil Rakouské císařství a sebe prohlásil za císaře. Od této chvíle jako František I. Jelikož Svatou říši římskou zrušil až v roce 1806, byl jediným dvoj císařem v dějinách.⁴¹

Během své korunovace se František I. setkal s Metternichem, který byl rakouským šlechticem, diplomatem a politikem. Tento významný člověk byl od roku 1810 kancléřem habsburské říše, předtím ještě ministrem zahraniční a velvyslancem v Drážďanech a Paříži. Jeho snahou bylo udržení postavení Rakouského císařství. Vladař František I. uhájil svůj trůn, avšak během válek s Francií přišel o velká území. Mírová jednání, která proběhla v Schönbrunnu, udělala z rozsáhlé monarchie vnitrozemský stát. Rádce Metternich navrhl císaři, aby provdal svou dceru za Napoleona, s čímž souhlasil, a tak se osmnáctiletá arcivévodkyně Marie Louisa stala v roce 1810 císařovnou Francie. Rakousko od tohoto sňatku

⁴¹ WAGNER, W. J. *Habsburská monarchie: dějiny Rakouska-Uherska slovem i obrazem*. Praha: Knižní klub, 2011. s. 8. ISBN 978-80-242-3064-1.

očekávalo vlídnější zacházení, to se však velmi mylilo. Napoleon přesně rozlišoval mezi politikou a manželstvím.⁴²

Když se alianci povedlo porazit Francii, začala mírová jednání ve Vídni mezi lety 1814 až 1815. Výsledkem jednání byl návrat k politickému uspořádání před napoleonskými válkami. Jelikož habsburská monarchie proti Napoleonovi bojovala nejhrouževnatěji, bylo na jejich požadavky spojenci přistoupeno. Po jednáních se Rakouské císařství rozkládalo od severoitalské nížiny po Halič. Postavení Rakouska nebylo jednoduché, stálo ve středu Evropy a muselo zajišťovat rovnováhu mezi evropskými mocnostmi. Nebylo to zcela snadné z toho důvodu, že stále přetrvával pruský expanzionismus a rostl ruský vliv na Balkáně.⁴³

Za mír, který nastal v Evropě po roce 1815 a trval několik desetiletí, se zasloužilo především fungování monarchie Habsburků. I přes to uvnitř monarchie byl zvětšován tlak na změnu ve společenských strukturách. Kníže Metternich, kterému císař František I. naprosto důvěřoval a kterému svěřil do rukou vývoj zahraniční politiky, měl v této situaci jasno. Snažil se o zachování tzv. statusu quo z roku 1815. Byl odpůrcem jakýchkoliv hnutí, ať už národních či revolučních.⁴⁴

V období od vídeňského mírového jednání až do začátku revoluce v roce 1848 se v Habsburské monarchii dařilo zachovat mír. Bylo to díky silné absolutistické vládě císaře, která se opírala o byrokracii a církev. Kníže Metternich, jenž byl kancléřem, přidal ještě silnou policejní organizaci, která pomáhala zachovávat klid v říši. Přesto téměř v každé části říše vzniká odpor proti monarchistickému systému, ale všechny tyto rozpory se daří úspěšně ničit pomocí společné intervence. Roku 1830 se přiklánělo k tomu, že revoluce, která proběhla ve Francii nastane i v jednotlivých částech Rakouské monarchie. Avšak revoluce ve Francii se zhroutila. Republikáni se uklidnili hlavně ze strachu z intervence svaté aliance, kterou vytvořilo Prusko, Rakousko a Rusko. Na tajných konferencích kníže Metternich zapřisáhl panovníky, aby trvali na zachování absolutistické formě vlády, a to bez kompromisů. Aby veškerá moc šla do rukou panovníka, stavy se podílely na vládě jen výjimečně.⁴⁵

Když roku 1835 umírá císař František I. na zápal plic, na rakouský trůn nastupuje jeho švagr Ferdinand I. Dobrotivý. Za hladkou změnu na trůnu měla zásluhy především

⁴² WAGNER, W. J. *Habsburská monarchie: dějiny Rakouska-Uherska slovem i obrazem*. Praha: Knižní klub, 2011. s. 8-9. ISBN 978-80-242-3064-1.

⁴³ Tamtéž, s. 8-9.

⁴⁴ Tamtéž, s. 9.

⁴⁵ Tamtéž, s. 10-11.

arcivévodkyně Žofie Frederika Bavorská, jež byla manželkou Karla Josefa, který byl bratr Františka I. Byla zároveň matkou budoucího císaře Františka Josefa, který se narodil 17. srpna roku 1830. Nový císař bral své vladařské povinnosti jako břímě. Sám uznával, že svůj císařský titul vůbec nezvládá. Celkový politický systém habsburské monarchie nezvládal své povinnosti. Hlavním heslem bylo nic neměnit. Protesty, které vypukly v Německu, byly potlačeny policií na rozkaz knížete Metternicha. Přes veškerou cenzuru a uzavřenost Rakouska nebylo možné tento stav vlády udržet, jelikož nikdo nemohl zastavit pokrokově smýšlející lidi.⁴⁶

Úspěšné revoluční události v zahraničí, které propukly v roce 1848, měly výrazný vliv na dění v Rakouském císařství. Nespokojenost s feudalismem a metternichovským absolutismem byly základní podněty k revoluci. Povstání, které vypuklo ve Vídni v březnu, se považuje za počátek změny. Císař Ferdinand I. musel zahájit ústupky, mezi které patřily: propuštění knížete Metternicha, zrušení cenzury a vydání nové ústavy. Poslední bod sice splnil, avšak absolutně nekorespondoval s představami vídeňských liberálů. Tato skutečnost vedla v květnu k dalšímu povstání. Císař se těchto událostí zalekl a utekl do Innsbrucku. Nepokoje v říši dále pokračovaly. Červnové povstání v Praze bylo již tvrdě potlačeno vojskem.⁴⁷

Všechny události v letech 1848-1849 měly velký význam na další vývoj a poté na zánik rakouské monarchie. Přestože měl mnohonárodnostní stát odmítavý postoj vůči jakékoliv formě národní politické emancipace, se díky revolucím stal kolbištěm těchto hnutí.

Říšský sněm, do kterého byli voleni poslanci skrz zemské sněmy, zasedal od 22. července 1848 ve Vídni. Po vypuknutí revoluce byl tento sněm přesunut do Kroměříže, konkrétně do arcibiskupského zámku, ve kterém pokračovalo zasedání od 22. listopadu. Sněm 7. září 1848 zrušil poddanství a jeho dalším úkolem bylo vytvoření nové ústavy. Kroměřížský sněm připravoval již zmíněnou ústavu, tato listina měla být relativně liberální. Poté, co panovník opět získal moc po rozehnání povstání ve Vídni a Praze, rozpustil také sněm v Kroměříži. Nově vzniklá vláda v čele s Felixem Schwarzenbergem vydala svou tzv. okrajovou ústavu. Tato ústava nikdy nevešla v platnost. V platnost vešly 3 silvestrovské patenty, které byly základem pro nadcházející období neoabsolutismu. Ten je známější jako Bachův absolutismus, podle ministra vnitra Alexandra Bacha. Tyto tři patenty potvrdily zrušení

⁴⁶ WAGNER, W. J. *Habsburská monarchie: dějiny Rakouska-Uherska slovem i obrazem*. Praha: Knižní klub, 2011. s. 14-17. ISBN 978-80-242-3064-1.

⁴⁷ KOLEJKA, J. *Národy habsburské monarchie v revoluci 1848-1849*. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0042-1.

roboty a poddanství a ochranu státem uznaných náboženství. Mezi tvůrce neoabsolutismu v Rakousku patří císař František Josef I., Alexandr Bach a Felix Schwarzenberg.⁴⁸

Neoabsolutismus byl v rakouské monarchii až do roku 1859, kdy císařství prohrálo válku s koalicí Francie a Sardínie. Tato politická forma měla také klady. Díky ní se rozvíjelo hospodářství a obchod, vznikem obchodní a živnostenské komory. Po vydání živnostenského řádu mohl po zaplacení určitého poplatku podnikat kdokoli, což bylo nevýhodou, protože osoba, která chtěla podnikat, nemusela mít žádné vzdělání v daném oboru. Po prohře byl odvolán ministr vnitra – Alexandr Bach. Vládce byl nucen předělat monarchii. V říjnu 1860 svolává rozšířenou říšskou radu a téhož roku vydává říjnový diplom, ve kterém slibuje vydání nové ústavy. Ta měla znamenat přechod ke konstitucionalismu. Stane se tak v únoru a nese název únorová anebo Schmerlingova ústava. Tato listina byla centralistická a vyhovovala především Rakušanům. Zájmy ostatních národů přehlížela. Z tohoto důvodu ji nepřijali čeští a uherští liberálové. Ústava znovuobnovila zemské sněmy a nově zřídila říšskou radu, která měla dvě komory.⁴⁹

Důležitým mezníkem v dějinách Rakouské monarchie je rok 1866, kdy byla monarchie poražena Pruskem. Této události se chopili Maďaři k prosazení rakousko-uherského vyrovnání. K tomuto aktu došlo v roce 1867. Vznikem dualismu bylo Rakousko rozděleno řekou Litavou, odtud Předlitavsko (Rakousko a Čechy), Zalitavsko (Maďarsko). Měli společného panovníka, zahraniční politiku, armádu a finance. Uhry měly svou ústavu, sněm i vládu. České země s dualismem oficiálně nesouhlasily, jelikož byla opomenuta jejich práva. Po tomto aktu byl rozpuštěn český zemský sněm a byl volen nový, kdy vláda protlačila velkostatkářskou kurii, kde byla také šlechta, která byla pro vládu. Od tohoto okamžiku se snažili Češi získat svá práva zpět. Podporovali vládu a za to očekávali drobné ústupky. Odtud pojem drobečková politika.⁵⁰

Po vypuknutí první světové války v roce 1914 bojoval Tomáš Garrigue Masaryk v zahraničí za samostatnost českých zemí a později za vznik Československa, čehož po skončení války v roce 1918 dosáhl a Rakousko-Uhersko se rozpadlo na menší státy.⁵¹

⁴⁸ URBAN, O. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Praha: Svoboda, 1991. s. 160-170, ISBN 80-205-0193-2.

⁴⁹ Tamtéž, s. 160.

⁵⁰ Tamtéž, s. 172-229.

⁵¹ Tamtéž, s. 243-263.

3.2. Dětství Hanse Kudlicha

Následující podkapitoly se věnují již životu a politickým rodáka z Úvalna. První podkapitoly rozebírají jeho dětství a studia. Nejprve se věnuje pozornost studiu na gymnáziu v Opavě a poté na vídeňské univerzitě. Poslední dvě části jsou zaměřeny na politické aktivity a život v exilu.

Jak již bylo zmíněno H. Kudlich se narodil v Úvalně roku 1823, přesněji 25. října.⁵² V Kudlichově dětství obec čítala přibližně tisíc obyvatel a byla vyspělou zemědělskou vesnicí s velkou katastrální výměrou. Z vceňovacího operátu stabilního katastru⁵³ obce Úvalno, který je uložen v Zemském archivu v Opavě, lze vyčíst, že na počátku 40. let 19. století se v obci nacházelo 157 domů a 226 domácností. Z tohoto počtu se 45 domácností živilo jako rolníci, 10 v řemeslu a 12 bylo v kombinaci obojího. 7 domácností bylo ve státních nebo jiných službách. 152 domácností se živilo nádenictvím (nádeník, pomocný dělník⁵⁴), a to především v zemědělství. V obci se dále nacházely 2 vrchnostenské poplužní dvory, 1 dominikalista, 7 celolánků (zámožných rolníků), 25 půllánků a 7 čtvrtlánků. V obci byli také 3 zahradníci a 109 domkářů (obyvatel, který vlastnil pouze příbytek, případně nepatrnou výměru pole nebo zahrady). Obec měla svůj místní kostel, školu a hostinec.⁵⁵

Otec H. Kudlicha, Johann Kudlich, patřil k elitě rolníků z Úvalna. Byl jeden ze sedmi celolánků, z jeho celkové výměry 52 hektarů byla polovina polnost. Johann Kudlich se narodil v roce 1785, když dospěl, zdědil rolnické hospodářství po svém otci. Základní vzdělání získal na místní škole, které si postupně rozšiřoval četbou.⁵⁶ Rok 1809 byl rokem svazku Johanna Kudlicha s Eleonorou Marií Ullrichovou. Rodina Ullrichů taktéž patřila mezi nejbohatší rolníky ve vesnici. Jednalo se o typický sňatek selských rodů. Pro Kudlicha byl svazek s Eleonorou o to výhodnější, jelikož jeho tchán neměl žádného mužského potomka, tudíž později přešel jeho majetek na Johanna.⁵⁷ Manželé zplodili jedenáct dětí, kdy H. Kudlich byl 9. narozeným. Z 11 dětí bylo 7 dívek a 4 chlapci, ale pouze 8 dětí se dožilo dospělého věku. Na Hanse měl velký vliv jeho nejstarší bratr Joseph, později Hermann, který vystudoval opavské gymnázium a poté šel studovat do Vídně právo. Tato studia však nedostudoval. Joseph byl také politický

⁵² KLADIWA, P. a A. POKLUDOVÁ. *Hans Kudlich: (1823-1917): cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. s. 21. ISBN 978-80-7464-159-6.

⁵³ Vceňovací operát stabilního katastru obsahuje okresní, krajské a zemské sumáře o oceňování zemědělské půdy a šetření o domovní dani a hospodářské, správní a statistické soupisy.

⁵⁴ Výraz nádeník [online]. slovník-synonym.cz [cit. 2015-06-08]. Dostupné online. (česky).

⁵⁵ Zemský archiv Opava, fond katastr slezský, vceňovací operát obce Úvalno, sign. Sl 461, i. č. 332, kart. 203.

⁵⁶ BENNESCH, W. *Hans Kudlich: Der Bauernbefreier Oesterreichs*. Praha, 1932. s. 44.

⁵⁷ Tamtéž, s. 11.

aktivní. V roce 1848 se stal poslancem za hornobenešovský volební obvod v německém parlamentu. Další z jeho bratrů Ignaz měl převzít hospodářství, avšak brzy se osamostatnil, oženil se s vdovou Magdalenou Habel, a tímto způsobem přišel k vlastnímu statku. Všechny ze sester Hanse se provdaly až na Kláru, která zůstala svobodná. Nejstarší sestra Eleonora se vdala za Johanna Hampela, který byl rolníkem v Malých Heralticích. Sestra Theresia se provdala do Horního Benešova za Josefa Krommera, který byl mlynářem a rolníkem. Dvě nejmladší sestry zůstaly v Úvalně a provdaly se za zdejší rolníky.⁵⁸

3.3. Studium významného rodáka

V 19. století je stále venkovské obyvatelstvo velmi nevzdělané, i přestože Marie Terezie⁵⁹ zavedla všeobecnou školní docházku. Bylo to způsobeno především několika faktory. Prvním byl fakt, že učitelé nebyli státními zaměstnanci, tudíž neměli plat a byli odkázáni na dary, které dostaly od rodičů. Toto povolání tak nevykonávali kvalitní jedinci. Dalším důležitým faktorem byly zemědělské práce na poli, kterých se děti účastnily. Mimo jiné také zimní období, kdy například nebyl dostatek ošacení anebo nebyly podmínky pro cestu do školy. Většina obyvatel Úvalna patřila do skupiny nádeníků, kteří vychodili pouze farní školu a byli rádi, že v průběhu života nezapomněli číst a psát. Tento problém se ovšem netýkal zámožných rodin, kam patřila také rodina Johanna Kudliča.⁶⁰

3.3.1. Studium na gymnáziu v Opavě

Rodina H. Kudliča byla plně gramotná, což potvrzují také dopisy, které psal H. Kudlich své rodině ze studií, kdy mu pravidelně odepisovali. Co se vyjadřování týče, je patrné, že nejstarší bratr a H. Kudlich byly vyššího vzdělání. V rodině Johanna přetrvávalo přesvědčení, že pŕda a ruční práce jsou základy bohatství, ale upustila od stereotypu venkovského života, a to negativnímu postoji ke studiu, na které je potřeba dostatek financí. Tento postoj ke vzdělání je jistě způsobem zrušením nevolnictví a dalších reforem osvícenství, které se promítly do sociálního vzestupu. Jak již bylo psáno, otec nebyl příliš vzdělaný. Byl však velice zvědavý a rád se dozvídal nové věci, které vyčetl z knih. Této činnosti se věnoval především v zimě, kdy nebyla práce na poli. Johannova sbírka literatury obsahovala různé

⁵⁸ HAMPEL, B. – HAMPEL, E. – KUDLICH, O. – KUDLICH, J. *Ahnen- und Sippentafel*. Údaje verifikovány v matrikách na http://matriky.archives.cz/matriky_lite/ (24.10.2019).

⁵⁹ JANUSOVÁ, J. a O. KÁŇA. *Její Veličensvo Marie Terezie*. Praha: Mladá fronta, 1987. s. 118-119. ISBN 23-010-87.

⁶⁰ BENNESCH, W. *Hans Kudlich: Der Bauernbefreier Oesterreichs*. Praha, 1932. s. 13-15.

žánry, a to jak cestopisy, tak romány. Malá knihovna se postupně rozšiřovala, díky nejstaršímu synovi, který posílal knihy ze svého studia ve Vídni.⁶¹

H. Kudlich nastoupil v roce 1833, ve svých 11 letech, na opavské gymnázium. Opavský institut měl v té době již 200 let tradici.⁶² H. Kudlich jistě neviděl Opavu poprvé, jelikož jeho rodina jezdila do nedaleké Opavy na trhy. Avšak lze předpokládat, že studium v jednom z velkých měst rakouského Slezska musela na kluka z vesnice velmi zapůsobit. Přesto v pamětech uvádí pouze divadlo, které předvádělo průměrně kvalitní německou klasiku a dokonce operu. Během studia bydlel v nájmu v Opavě, kde si tímto způsobem rodina přivydělávala. Kromě přibližně 5 členů rodiny, tam bydlelo v jedné místnosti 4-5 studentů. H. Kudlich měl stravu opatřenou z domova na celý týden a oblečení nosil po svých starších sourozencích.⁶³

Ke studiu jej nutil především jeho otec, který v tom viděl možnost sociálního vzestupu. Především jej chtěl ochránit před čtrnáctiletou vojenskou službou. Jeho matka si přála z něj mít kněze, což bylo typický sen vesnických matek. Otec jej pravidelně v dopisech upozorňoval, ať se pilně učí a nezapomíná se modlit. Matka vždy v závěru dopisu vyjádřila přání, ať Hanse ochraňuje Bůh, i přestože měl vůči katolické církvi negativní postoj, který během studií v Opavě vyústil až k nenávisti.⁶⁴

H. Kudlich ve svých pamětech uvádí, že v prvních dvou ročnících nebyl pilným studentem a jeho výsledky byly velmi špatné. Bylo to především z toho důvodu, že se mu stýskalo po přírodě a rodinném teple. Mohl za to také jeho vzdor a skutečnost, že výuka latiny a náboženství ho nebavila. Myslel si, že jej otec po prvním ročníku ze studií stáhne a z Hanse se stane rolník. To se však nestalo a otec jeho opět poslal na studium, kdy s ním promluvil a apeloval na to, aby byl pilnější. Po dokončení druhého ročníku, ve kterém opět nebyl pilný, otec prokoukl Hanse. Řekl mu, že se v něm mýlil a že je opravdu nejspíše hloupý. Jenže z hlupáka nikdy nemůže být dobrý rolník, tudíž se rozhodl dát Hanse do učení na ševce. Tímto Johann Kudlich dosáhl, čeho chtěl, 14 denní zkouška v ševcovském stavu na Hanse natolik

⁶¹ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 17-18.

⁶² HRUŠKOVÁ, J. *Na jezuitském gymnáziu pobýval i Bohuslav Balbín*. [online]. Opavský a hlučínský deník, 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://opavsky.denik.cz/zpravy_region/historie-jezuitske-gymnazium29072017.html

⁶³ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 110.

⁶⁴ Tamtéž, s. 19-21.

zapůsobila, že po prázdninách šel opět studovat gymnázium v Opavě. Stal se lepším studentem.⁶⁵

Johann Kudlich měl se svým synem během studií v Opavě ještě jednu potíž. H. Kudlich si chtěl ověřit, jak ve skutečnosti funguje zpovědní tajemství. Vymyslel si historku o tom, že když se se svými třemi spolužáky vraceli večer z hospody, tak proběhla mezi ním a řemeslnickým tovaryšem výměna názorů, která skončila shozením tovaryše do strouhy u mlýna, kde nejspíše utonul. Tuto historku H. Kudlich pronesl u zpovědi, kde byl zpovědníkem páter Posper z minoritského řádu. Páter nevynesl žádné rozhřešení, ale pozval Hanse k sobě, kde jej nabádal, aby tuto záležitost řekl prefektovi. Páter tuto historku sám prefektovi vypověděl, čímž se zjistilo, že zpovědní tajemství není nedotknutelné. H. Kudlich musel jít na výslech k prefektovi a do školního vězení. Po zjištění, že žádný z tovaryšů nechybí, se H. Kudlich ke všemu přiznal a díky štědrým darům od otce učitelům se vyhnul vyloučení ze studia.⁶⁶

3.3.2. Studium na právech ve Vídni

Poté, co úspěšně ukončil studium v opavském institutu se ve shodě s otcem vydal do Vídně, kde měl absolvovat práva. Jeho otec si velmi přál mít v rodině právníka, jelikož byl Josef Klaps vzdáleným příbuzným. Ten byl velmi zámožný notář a advokát v rakouském Slezsku. Josef navíc neměl žádného mužského potomka, který by přebíral jeho kancelář. Johann si tak myslel, že by jeden z jeho synů mohl tuto kancelář převzít. Když Hansův starší bratr nenaplnil očekávání otce a studie nedokončil, přenesl Johann Kudlich své ambice na Hanse. Dříve se muselo žádat vrchnost o povolení studia. V létě 1839 posílá Johann Kudlich žádost lichtenštejnským pánům v Krnově, kteří povolili studium nejmladšího syna. Již za studií na opavském gymnáziu na něj zapůsobilo německé národní cítění, které se v centru všeho dění ještě více prohloubilo. Díky tomu se H. Kudlich ve Vídni velmi rychle začlenil do tzv. slezské studentské kolonie.⁶⁷

Je opravdu důležité zmínit výrazné rušivé elementy Kudlichova studia, avšak tito rozptylovači hráli významnou roli v nadcházejících revolucích.

⁶⁵ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 73-75.

⁶⁶ Tamtéž, s. 91-94.

⁶⁷ KLADIWA, P a A. POKLUDOVÁ. *Hans Kudlich (1823-1917) Cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. s. 31. ISBN 978-80-7464-159-6.

Velmi výraznou úlohu ve Vídni hrály kavárny. Nebyla to jen místa pro zábavu, ale veřejně se tam debatovalo o státních záležitostech. Mezi tato místa patří Casa piccola, což byla kavárna, ve které se scházeli radikální intelektuálové. Z tohoto prostoru na předměstí Mariahilf vycházeli studenti a drobní živnostníci do Panské ulice. V této ulici sídlil dolnorakouská zemská sněmovna, před níž začala v březnu 1848 vídeňská revoluce.⁶⁸

Právnícko-politický čtenářský spolek z Vídně je dalším významným milníkem, který se vryl taktéž do života H. Kudlicha a jeho staršího bratra. Spolek vznikl úsilím vážených právníků roku 1841. Ve spolku se scházeli státní úředníci a učitelé z univerzit. Jedním ze čtyřiceti zakladatelů byl Alexandr Bach, po němž se nazývá již zmiňované období neoabsolutismu. Knihovna tohoto uskupení čítala skoro 700 knih a časopisů, avšak kvůli objednávkám zahraničních periodik se neustále dohadoval s cenzory. O tom, že se jednalo o významné uskupení, dokládá fakt, že z něj vyšlo mnoho pozdějších vysoce postavených úředníků a ministrů. Spolek byl původně literárním a společenským setkáním zámožných obyvatel Vídně. Po březnových událostech se stal důležitým místem liberální opozice. Usilovali o reformy, ale ne radikálně.⁶⁹

Studium Hanse na univerzitě je propojeno především s jeho starším bratrem Josephem Hermannem. H. Kudlich se díky pomoci svého staršího bratra dostal do výše uvedeného spolku. Řádným členem se stal 2. března 1848. Jeho členství bylo spojeno se zprávami o revoluci ve Francii. Díky této události ani nelitoval vysokého vstupního poplatku, který činil 20 zlatých. V tomto společenství se seznámil s Josefem Augustem Eltzem, jenž byl vídeňský dvorní a soudní advokát, notář, průmyslník a velkostatkář. Doktor Eltze se stal Hansovým blízkým přítelem a mecenášem. S tímto mužem jej nejspíše seznámil jeho straší bratr, který dělal u doktora vychovatele.⁷⁰

Jak bylo na začátku této podkapitoly zmíněno, H. Kudlich měl dost mimoškolních aktivit, z toho důvodu se jeho studium hodně vleкло. Jeho další prodloužení studia nastalo, když získal práci jako vychovatel u svého přítele Eltza. Dostal na starost jeho dva nejmladší syny. Ve svých pamětech píše, že i přes práci vychovatele se nadále věnoval učení. Jeho studium do první doktorské zkoušky však trvalo osm a půl let. Je důležité zmínit, že otcovy ambice, aby jeden z jeho synů vystudoval právo a převzal kancelář blízkého známého, se nenaplnily.

⁶⁸ RUMPLER, H. *Eine Chance für Mitteleuropa. Bürgerliche Emazipation und Staatsverfall in der Habsburgermonarchie*. Vídeň, 2005. s. 273.

⁶⁹ JUDSON, P.M. *Exclusive Revolutionaries: Liberal Politics, Social Experience, and National Identity in the Austrian Empire, 1848-1914*. Ann Arbor, 1996. s. 18-22.

⁷⁰ PRINZ, F. *Hans Kudlich. Versuch einer historisch-politischen Biographie*. Mnichov, 1962. s. 8.

Klaps totiž umírá v roce 1845 a v tento rok H. Kudlich nastoupil jako výše zmíněný vychovatel. Hansovi se otevřely nové možnosti, kdy se do něj zamilovala nejmladší dcera Etza Jenni. Díky tomu doufal, že se uchytí v jeho advokátní kanceláři. Hlavním tématem dopisů s jeho rodinnými příslušníky bylo, aby se intenzivně věnoval svému studiu. Především na něj naléhal jeho stárnoucí otec a jeho bratr Joseph. Bratr žádá Hanse v březnu roku 1847, aby vyjádřil své rozhodnutí o studiu. Musí mít představu, kolik času potřebuje na zvládnutí potřebné látky. Avšak Hansův postoj ke studiu je stále lehkomyšlný. Bratr na něj pravidelně apeluje, ať si odepře časopisy a cvičení a pilně se věnuje studiu. Otec se snažil Hanse ve studiu povzbudit. V dopise mu píše, aby nezapomínal na to, že už přes čtyřicet let se snaží s maminkou je všechny zabezpečit. Na tuto skutečnost ať myslí, i přestože ho budou jeho zkoušky stát hodně sil. Poté, co v únoru 1848 složil svou první zkoušku, se všem v rodině ulevilo. Otec se mu svěřil, že se již bál, že by dopadl jako jeho starší bratr. Jelikož povolání advokáta je jediným možným, kdy se může trochu vyslovit a má určitou vážnost.⁷¹

Hansovi na konci února 1848, píše jeho bratr dopis, který je psán v souvislosti s blížící se revolucí. Opět na něj apeluje, ať se nerozptyluje žádnými vedlejšími faktory a soustředí se pouze na své zbývající zkoušky. Vlivem okolností je vše jinak.⁷²

Kudlichovo zapojení do revoluce se datuje k 12. březnu, kdy v se v univerzitní aule projednávala studentská petice, jež má být předána císaři. V aule se snažil profesor Hye o přesvědčení studentů, aby svou petici předali rektorovi. Studenti nakonec předali petici profesorovi, avšak trvali na předání císaři. Následující den se opět setkali v aule, kde jim profesor přednesl odpověď od císaře. Téhož dne ráno se H. Kudlich setkal se svým přítelem Eltzem. Doktor podotknul, že by se do těchto záležitostí neměly vnucovat takzvané nezralé elementy, čímž narážel na studenty a dělníky. Taktéž jej varoval, ať se do státních záležitostí neplete. Když přišel do univerzity a vyslechl si odpověď, tak se poté studenti rozhodli vydat podpořit stavy do Panské ulice. Profesor je varoval, že mohou být perzekuováni anebo zatčeni, avšak studenti jeho rady nebrali.⁷³

V Panské ulici, kde na kašně přednášeli řečníci, chyběla Hansovi zmínka o robotě nebo poddanství. Jak ve svých pamětech píše, tak na řečníky křičel robota. Do rozbouřeného davu, ve kterém byla velmi nepřehledná situace, zaútočila armáda s nasazenými bajonety na rozkaz

⁷¹ FEIGL, H. (ed.). *Briefe aus dem Nachlass des „Bauernbefreiers“ Hans Kudlich (1823-1917)*. St. Katharinen, 2002. s. 213-249.

⁷² Tamtéž, s. 250-251.

⁷³ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 172-177.

arcivévody Albrechta. Jeden z těchto vojáků zasáhl i H. Kudlicha. Jelikož H. Kudlich měl už zranění ze šermu, kde si poranil nohu a na shromáždění se musel opírat o hůl, tak nemohl lehce utíkat. Zásah bajonetem byl vážný, poranil jej do pravé ruky. Po tomto bodnutí ještě zvládl utéct do Wallnerstrasse, kde upadl do bezvědomí. H. Kudlicha našli dělníci, kteří ho odvedli do nejbližší lékárny a poté do bytu u doktora Elze. H. Kudlich musel zůstat na lůžku až do 20. března. Svému svěřenci diktoval dopisy pro své příbuzné. První dopis psaný levou rukou své rodině napsal 18. března, v němž psal, že píše levou, jelikož pravá krvácela za vlast. Po uzdravení jej studenti oslavovali jako mučedníka revoluce.⁷⁴

3.4. Nejmladší poslanec říšského sněmu a zrušení poddanství

Tato podkapitola pojednává o politické aktivitě úvalenského rodáka. O tom, jak se stal poslancem říšského sněmu a jak přednesl návrh o zrušení poddanství. Jelikož v práci nebyla zmínka, co bylo poddanství, je důležité to zmínit nyní.

3.4.1. Poddanství obyvatelstva v Rakousku-Uhersku

Situace v Rakousku se nelišila od ostatních evropských zemí, avšak byly zde poměrně rozdíly. Více svobody měli poddaní v horských oblastech monarchie než ostatní. Povinnosti a závazky vůči vrchnosti však měli všichni podobné. Po poddaných se požadovala naprostá věrnost a poslušnost, neměli žádné osobní právo. Nemohli se vyučit řemeslu ani se přestěhovat, či dokonce uzavřít sňatek bez svolení svého pána. Jelikož vrchnost vlastnila absolutní moc nad svými poddanými, tak ve své podstatě neexistoval žádný soudní orgán. Díky této skutečnosti mohli vlastníci půdy své sedláky potrestat podle libosti.⁷⁵

Veškerá půda v zemi patřila panovníkovi, který ji přenechal církvi a šlechtě. Tito vlastníci půdy ji dále propůjčili svým sedlákům. Poddaní sedláci museli za tuto výpůjčku platit poplatky. Pokud se majiteli půdy nelíbil nějaký poddaný, mohl jej kdykoliv vypudit. V lepší variantě směl být na statku až do konce života, avšak potomci na statek neměli právo. Jestli chtěl sedlák přenechat usedlost svým dětem, tak si ji mohl od pána odkoupit. Tato koupě byla podmíněna tím, že při každé změně vlastníka musela být zaplácena třetina z odhadní ceny velkostatkáři.⁷⁶

⁷⁴ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 179-193.

⁷⁵ *Osvoboditel sedláků Hans Kudlich: Sociální postavení* [online]. 2012. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.hans-kudlich.cz/socialni-postaveni.html>.

⁷⁶ Tamtéž.

Rolník měl vůči vrchnosti odváděcí povinnost. V urbáři, což byla panská pozemková kniha, byly dopodrobna uvedeny odvody každého hospodářství vrchnosti. Desátek byl nejznámější poplatek, který byl odváděn. Znamenalo to, že musel sedlák odvést desátý díl ze své úrody. Dále bylo povinností hospodáře odvést takzvané pocty, což byly zvláštní dávky určené přímo na panský stůl. Mezi pocty patřily především drobný dobytek a hospodářské produkty.⁷⁷

Největší zátěží dědičného poddanství byla roboty. Vrchnost využívala své poddané k obdělávání svých rozsáhlých polností. Práce na pozemcích pánů byla neplacená. Jednalo se buď o ruční robotu, anebo o robotu s potahem. Jak z názvů vyplývá, v ruční robotě pracovali rukama a s potahem znamenala orbu. Toto břemeno bylo náročné z toho důvodu, že muselo být nejdříve obděláno na panském poli a poté mohl sedlák pracovat na svém. To znamenalo na jaře obdělat pole pánu, v létě pokosit a na podzim sklídit. Vše ve stejnou dobu, kdy to měl udělat na svém.⁷⁸

3.4.2. Volby do říšského sněmu

Návrat do rodné vesnice z Vídně se konal v červnu roku 1848. Mezitím po obci a blízkých vesnicích kolovaly jeho dopisy. V těch popisoval události z Vídně. Jeho bratr Ignaz se stal velitelem národní gardy, jež vznikla ve spolupráci s Brumovicemi. Do frankfurtského parlamentu byl zvolen Joseph Hermann Kudlich. Ctižádostivý otec zorganizoval 25. května v obci shromáždění sedláků, kterého se údajně účastnilo 82 obcí ze Slezska. Toto shromáždění sepsalo petici o zrušení výkupu z roboty a samotné roboty. Adresu, jak se říkalo petici, zaslali přímo císaři, ať tak učiní k 1. červenci 1848. Johann Kudlich byl velkou autoritou pro ostatní sedláky. Možná také z toho důvodu začali rolníci uvažovat nad H. Kudlichem jako vhodným kandidátem do Říšského sněmu.⁷⁹

H. Kudlich ze začátku o kandidatuře do říšského sněmu za hornobenešovský volební obvod neuvažoval, a navíc se cítil stále oslaben po zranění. Za sebe navrhl Aloise Heinricha, který byl jeho kolegou. Ten se v Úvalně připravoval na zkoušky. Jelikož se obával, že by kandidatura zkomplikovala jeho budoucí kariéru, tak tuto nabídku odmítl. H. Kudlich tedy začal o návrhu uvažovat a nakonec jej přijal. Během své volební kampaně osobně vystoupil

⁷⁷ *Osvoboditel sedláků Hans Kudlich: Sociální postavení* [online]. 2012. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.hans-kudlich.cz/socialni-postaveni.html>.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ KUDLICH, H.: *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 288-291.

v nedalekých obcích, kromě Horního Benešova, kde místní občany o jeho volbě přesvědčoval švagr.⁸⁰

Volby se uskutečnily 24. června 1848. Do Říšského sněmu se volilo nepřímou volbou, to znamená prostřednictvím volitelů. Aby mohl být kandidát zvolen hned v prvním kole musel by získat nadpoloviční většinu. Jestliže by se tato skutečnost nestala, opakovala by se volba znova. Pokud by ani v tomto kole nebylo rozhodnuto, do třetího kola by šli pouze dva s největším počtem hlasů z druhé volby. Obvod Horní Benešov čítal přibližně 6 000 voličů, kteří byli především zemědělsky zaměření. Ze 61 okrsků bylo delegováno 100 volitelů. Avšak v prvním kole z nevysvětlitelných důvodů volilo 102 elektorů. Hlasy se rozdělily mezi 7 kandidátů, na prvním místě byl H. Kudlich s 38 a na druhém Tomáš Mička s 28. Druhé kolo mělo podobný průběh, avšak H. Kudlichovi uteklo absolutní vítězství o 2 hlasy. Tudíž se rozhodlo až v třetím kole. Tady již jasně zvítězil H. Kudlich s 84 hlasy oproti Tomášovi Mičkovi, který získal pouhých 16 hlasů.⁸¹

Zajímavá je jeho volební taktika. H. Kudlich si uvědomoval, že musí svým projevem zaujmout své posluchače, ale že musí mluvit úplně jiným tónem než farář. Jeho projev začínal slovy, že si zde přijel odpočinout. Jenže jej naštvalo snášení feudálního bezpráví v Slezsku. Jeho projev byl jasně proti vrchnosti. Dále zmínil úplné zrušení poddanství, a to bez náhrady. Mluvil o rozdělení majetku církve, zkrácení vojenské služby, šlechtických privilegiích a zavedení rovnosti. V závěru vždy zmínil svobodu pro sedláky. Výhodou Hanse byl i jeho otec, který byl uznávaný rolníky. Byl výborný řečník a hlavně povolání právníka bylo mezi sedláky opravdu vážené.⁸²

3.4.3. Poslanec říšského sněmu a návrh na zrušení poddanství

Pětadvacetiletý novopečený poslanec H. Kudlich odjel do Vídně dva dny poté, co byl zvolen. Ubytoval se v Leopoldstadt v levném hotelu. Jeho přítel doktor Eltze, se kterým se názorově rozešli během března, jej pozval na návštěvu. Chtěl Hanse přesvědčit o konzervativnějším postoji. H. Kudlich mu sdělil, že jako první návrh chce přednést zrušení poddanství. Tato zpráva je údajně nadobro rozkmotřila.⁸³

⁸⁰ KUDLICH, H.: *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 288-307.

⁸¹ KLADIWA, P. a A. POKLUDOVÁ. *Hans Kudlich (1823-1917) Cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. s. 54-55. ISBN 978-80-7464-159-6.

⁸² KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, I. Band. Vídeň, 1873. s. 296-305.

⁸³ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, II. Band. Vídeň, 1873. s. 4-6.

H. Kudlich se považoval za Němce, z toho důvodu se nepřipojil do plánovaného klubu slezských poslanců. Skupinu chtěl založit doktor Hein, s jehož názory nesouhlasil. Tudíž se ve Vídni připojil k demokratické levici. Členové se scházeli buď v hotelu na Mahlmarktu, kde je vedl Ludwig von Löhner, anebo v bytě lékaře Fischhofa. Před tím, než se otevřel sněm, svolal Löhner schůzi. Přibližně 80 členů, kteří se účastnili tohoto shromáždění, tvořilo základ německé levice.⁸⁴

Od 10. července až do 22. července roku 1848 probíhaly přípravy na zasedání parlamentu, kterých se účastnil. Na těchto jednání byl pověřen zapisovatelem. Když nastal spor, zda má být němčina jediným jednacím jazykem nebo může řečník vystupovat ve svém rodném jazyce, H. Kudlich se jasně vyslovil, že znalost německého jazyka je pro poslance samozřejmost. Říšský sněm zahájil arcivévoda Jan. Ten zasedal od 22. července v jízdárně Hofburgu. Byly vytvořeny tři frakce liberálními poslanci z Dolních Rakous a českých zemí. První frakcí byli centralisté, ti podporovali vládu a byli pro spojení ostatních německých států (Club der Deutsch-Österreicher). Druhá frakce chtěla nezávislé Rakousko, byli více sociálně progresivní (Linkes Centrum). Do poslední frakce se zařadil i H. Kudlich, ta byla nejvíce sociálně radikální, byla profrankfurtskou levicí (Demokratische Linke).⁸⁵

Dříve než se otevřel parlament přednesl H. Kudlich lidem okolo lékaře Adolfa Fischhofa návrh na zrušení poddanství. Zdůraznil, že je potřeba si získat sympatie lidí z provincií jasnými návrhy. S tímto návrhem souhlasili jeho kolegové. 25. července předložil předsednictvu písemně návrh. V listu stálo, že je zrušen poddanský závazek se všemi právy a povinnosti, které z něj plynou. Avšak neupřesňuje, zda mají být zrušeny s náhradou anebo bez. Následující den přednesl svůj návrh před celou sněmovnou říšského sněmu, kde svůj návrh zdůvodnil. Důvody, které uvedl, byly především o zrovnoprávnění poddaných se státními občany. Zdůraznil, že i v parlamentu sedí vedle sebe poddaný a státní občan. Větším omezením podléhá poddaný, kdežto občan podléhá jen zákonům. V závěru své řeči zdůraznil, že by se tímto návrhem měla zabývat celá sněmovna a nemá být jen zkoumán komisí, což se také stalo.⁸⁶

Od 26. července začal sněm projednávat tuto záležitost. Utvořily se skupiny s různými názory, kdo a jak má tento návrh řešit. Tato jednání trvala do 8. srpna. V ten den H. Kudlich ještě svůj původní návrh upravil. Pak už začala téměř měsíční smršť pozměňovacích návrhů

⁸⁴ SKENE, A. *Entstehen und Entwicklung der slawisch-nationalen Vewegung in Böhmen und Mähren*. Vídeň, 1893. s. 91.

⁸⁵ KUDLICH, H. *Rückblicke und Erinnerungen*, II. Band. Vídeň 1873. s. 78.

⁸⁶ Tamtéž, s. 91-94.

a debat, kterých bylo 73. Jednalo se o složitý proces, kdy se muselo sjednotit, jak bude rušení poddanství probíhat. V jednotlivých částech monarchie totiž byly různé poddanské poměry. Ale nejvýznamnější tématem bylo, zda se zruší poddanství s nároky, anebo bez. Jestli by měl i stát vyplácet částku za odškodné, anebo jen poddaní. Zda budou do odškodného zahrnuti všichni poddaní nebo jen rolníci.⁸⁷

H. Kudlich se snažil urychlit proces zrušení poddanství, a tak 10. srpna vystoupil s návrhem, aby nejprve zrušili poddanství a poté se zabývali dalšími otázkami. Avšak tento návrh byl zamítnut. Jednání dále pokračovala ve stejném duchu, jak to bude s odškodněním do 26. srpna. Toho dne H. Kudlich dostal závěrečné slovo. V němž pronesl, že odškodnění bez náhrady nemá moc šance a že by odškodnění měl zaplatit stát. Dále zmínil, že zrušení bez odškodnění také nemůže být, jelikož existují mnohé soukromoprávní případy. Po jeho proslovu požádal o slovo A. Bach, který byl zároveň poslancem a ministrem. Tato situace byla dosti sporná, protože po závěrečné řeči navrhovatele již nemá nikdo možnost vystoupit. To však neplatilo pro ministry. Bach upozorňoval, že otázka ohledně odškodnění je natolik zásadní, že musí být vyřešena. Předložil řadu statistických údajů, které byly pro odškodnění. A tak jednání dále pokračovalo od 29. srpna.⁸⁸

Na jednání parlamentu předložil předseda Antonín Štrobach dokument o 157 bodech. Ten poslanci odmítli a přijali pobídku Hanse. To znamenalo sjednotit jakýkoliv návrh do následujícího dne. Šestice poslanců z levice se sešla, včetně H. Kudlicha, avšak nedokázala se shodnout. Pravice podala návrh na zrušení poddanství a roboty za mírnou náhradu. Návrh přednesl konzervativce Lasser. Následující den přednesl H. Kudlich svých sedm otázek a prohlásil, že ani po jednodenním odročení se nedostali ke sjednocení do jediného návrhu. Po Kudlichově projevu vystoupil Lasser. Ten předložil svých 8 otázek. Otázky byly velmi podobné, jen se lišily v náhradě. Kudlichův postoj byl bez náhrady, Lasserův s mírnou náhradou.⁸⁹

31. srpna se hlasovalo o obou návrzích. Nejdříve se hlasovalo o návrhu Lassera. O první až čtvrtém bodě se hlasovalo tajně. Pátý bod, který se zabýval odškodněním, byl hlasován veřejně. Pátý bod o mírné náhradě byl přijat 174 hlasy ku 144. Zbývající body byly také přijaty. Poté se přešlo na Kudlichův návrh. Začalo se hlasovat ohledně odškodnění, protože první

⁸⁷ KLADIWA, P. a A. POKLUDOVÁ. *Hans Kudlich (1823-1917) Cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. s. 63-70. ISBN 978-80-7464-159-6.

⁸⁸ Tamtéž, s. 70-71.

⁸⁹ Tamtéž, s. 71-72.

3 body byly přijaty již na předchozím návrhu. Pro odškodnění vlastníků státem bylo 178 poslanců ku 120. Jenže předseda parlamentu nechal hlasovat o třech posledních bodech dohromady. V tomto hlasování bylo proti 152 ku 148 poslanců, tudíž návrh H. Kudlicha nebyl přijat. Právce byla obviněna z podvodu a levicovní poslanci chtěli výsledek přepočítat, avšak poslanci z pravice sál opustili a již nebyli usnášenischopní.⁹⁰

1. září roku 1848 byl na Říšském sněmu přijat zákon o zrušení roboty. Císařský patent na tento zákon byl vydán 7. září. Byl přijat v 11 bodech, kde v bodě 6 byla zmíněna slušná náhrada. To znamenalo, že bude vrchnost odškodněna, ale nebylo uvedeno do jaké výše. Parlament rozhodl o vytvoření komis, do kterých budou jmenovaní zástupci za jednotlivé provincie. Komise budou připravovat předpisy o výkupu z poddanství. Avšak nic nepřipravili, protože vypukla revoluce a sněm byl přemístěn do Kroměříže. Bližší zásady pro vyplácení náhrady se stanovili až na začátku března 1849.⁹¹

3.4.4. Rozehnutí sněmu a útěk z vlasti

Když vypukla v říjnu revoluce ve Vídni, musel být sněm přesunut. Novým místem pro zasedání se stala Kroměříž. Sněm měl na starost vytvoření nové ústavy, ale na tomto úkolu se již H. Kudlich neúčastnil. H. Kudlich se zapojil do revoluce a snažil se povzbudit rolníky k boji. Jenže sedláci již dosáhli svého, zrušení roboty. Tímto pro ně jakákoliv revoluce skončila. Z těchto důvodů se stáhl do ústraní a tyto události začal řešit kriminální soud ve Vídni.⁹²

Po znovu získání moci rozpustil císař kroměřížský sněm, a to 7. března 1849. V únoru téhož roku dokončil vyšetřování soud v záležitosti H. Kudlicha. Ten byl ještě chráněn imunitou, a tak musel soud zažádat o zatykač apelační soud. Získali jej hned po rozpuštění sněmu. Jakmile se H. Kudlich dozvěděl zprávu o rozpuštění sněmu, sbalil své věci a utíkal pryč z Kroměříže. Jeho kroky vedly do Frankfurtu nad Mohanem, kde pobýval jeho bratr Joseph Hermann.⁹³

H. Kudlich se zapojil do povstání ve Falci. V něj velmi věřil, jelikož saský král uprchl. Zde se také stal na chvíli členem provizorní vlády. Povstání bylo poraženo pruskou armádou a Hanse se opět vydal na krátkou dobu za bratrem. Ve Frankfurtu se nezdržel dlouho a odešel do Švýcarska. Usadil se v Bernu, kde bydlel u liberálního profesora Wilhelma Vogta. Ve švýcarském exilu se začal věnovat medicíně. Chtěl se jí věnovat vždy, ale vyslechl prosby

⁹⁰ KLADIWA, P. a A. POKLUDOVÁ. *Hans Kudlich (1823-1917) Cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. s. 72-73. ISBN 978-80-7464-159-6.

⁹¹ Tamtéž, s. 73-76.

⁹² Tamtéž, s. 91-96.

⁹³ Tamtéž, s. 97-102.

otce a studoval právo. Studoval na univerzitě v Curychu, tu dokončil v březnu 1853. Ve stejném měsíci se oženil s dcerou profesora Vogta Luisou. Jenže novomanželé museli opustit Švýcarsko a jejich novým domovem se stala Amerika.⁹⁴

3.5. Nový začátek a konec v Americe

Manželé Kudlichovi se vydali plachetnicí do New Yorku. Za cestu nemuseli platit, jelikož H. Kudlich dělal na lodi lékaře. Zpátky do vlasti se nemohl vrátit, protože byl odsouzen 10. března 1853 k trestu smrti. Hans a Luisa Kudlichovi se usadili v městečku Hoboken, kde začal provozovat lékařskou praxi. V městě byla převážná část německy mluvících lidí. Zde se také politicky projevil a stal se zástupcem Němců.⁹⁵

Velmi dobře se v Hobokenu prosadil. Byl zakladatelem několika škol a různých spolků, ale za zmínku stojí Akademie Hoboken. Tato americko-německá škola patřila svého času mezi nejlepší. Během občanské války stál na straně Abrahama Lincolna a chtěl zrušit otroctví. Mezitím byl v Rakouské monarchii po 13 letech císařem Františkem Josefem I. omilostněn. O 5 let později se vydal s celou rodinou, manželkou a devíti dětmi zpátky do vlasti. Všude, kam přijel byl vítán. V rodné vesnici během 2 let sepsal své paměti a poté se vrátili zpět do USA.⁹⁶

H. Kudlich ještě několikrát navštívil svou vlast, ale nedokázal se rozhodnout, kde chce zůstat. Nakonec umírá ve svých 94 letech v Hobokenu, 10. listopadu 1917. Nastoupil do Říšského sněmu jako nejmladší poslanec a umírá jako poslední z 383 poslanců. posledním přáním H. Kudlicha bylo, že chce domů. To se také stalo po osmi letech, kdy byly zpopelněné pozůstatky manželů Kudlichových převezeny do Úvalna. Ostatky se nacházejí od 11. října 1925 v úvalenské rozhledně, která byla postavena pro jeho památku.⁹⁷

⁹⁴ KLADIWA, P. a A. POKLUDOVÁ. *Hans Kudlich (1823-1917) Cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. 97-102. ISBN 978-80-7464-159-6.

⁹⁵ Tamtéž, s. 103-112.

⁹⁶ Tamtéž, s. 121-152.

⁹⁷ Tamtéž, s. 161-215.

Závěr

V bakalářské práci jsem se zaměřil na shrnutí historického vývoje školství v obci Úvalno a osobnosti Hanse Kudlicha. Na začátku práce jsem nastínil základní informace o obci a věnoval se stručnému seznámení se zdejší historií. Tato kapitola vyzdvihuje i význačná místa, která se zde nacházejí. Zajímavostí je například zdejší rychta, Plovárna Na Výsluní a kostel sv. Mikuláše. První doložená zmínka o obci je z roku 1238, kde se mluví o obci Chvalno. Vesnice spadala pod správu nedalekého hradu Šelenburk. Úvalno se nachází v Sudetech, tudíž převážná část obyvatelstva byla německé národnosti. Po 2. světové válce musela být obec dosídlena.

Výuku v Úvalně vedli protestanští kněží, protože obec byla ryze protestanskou. Škola v 17. století měla k dispozici velké pozemky, díky kterým byla jednou z nejvyhledávanějších škol ve Slezsku. Ze zápisu v kronikách lze vyčíst, že školství zde fungovalo již před třicetiletou válkou. Přesné doložené záznamy jsou od roku 1656 a od té doby škola fungovala nepřetržitě. V obci působily vedle sebe dvě školy zároveň, jedna německá druhá česká, i když v pohraničí byly v provozu převážně jen německé ústavy. Budova škola byla ve vlastnictví Němců, kteří pronajímali učebny Čechům. Tato skutečnost se nelíbila školské radě fungující na německé škole. Z tohoto důvodu nechala Matice Opavská postavit budovu určenou Čechům. Vliv sudetoněmecké strany byl natolik velký, že žáci německé národnosti byli nuceni opustit českou školu.

Vývoj školství po druhé světové válce nebyl zcela hladký. Úvalenský ústav byl ovlivněn reformami školství, které vydával socialistický stát. Po celou dobu vývoje se jednalo o malotřídní školu pouze s nižším stupněm. Velká změna nastala ve školním roce 1976-1977, kdy bylo sníženo na tři postupové ročníky. Žáci od čtvrtého ročníku museli dojíždět do šest kilometrů vzdáleného Krnova. Po roce 1989, kdy padl komunistický režim, byly ve škole vyučovány čtyři postupové ročníky ve dvou třídách. Ministerstvo ve školním roce 1997-1998 rozhodlo o připojení pátého postupového ročníku k nižšímu stupni. Na základě toho podala ředitelka žádost o připojení i na úvalenské škole. Žádosti bylo vyhověno, a tak se v září vítali kromě nových prvňáčků také bývalí čtvrtáci. V dnešní době je škola organizována jako trojtřídní s pěti postupovými ročníky. Vzdělání je vedeno podle programu Škola plná pohody.

Úvalenský rodák, H. Kudlich, žil v době Rakouské monarchie. Cítil se býti Němcem, tudíž nesouhlasil s oddělením českých zemí od Rakouska-Uherska. Jeho zásluha o zrušení poddanství a roboty není moc známá z těchto důvodů. H. Kudlich nejprve studoval na gymnáziu v Opavě a poté právo na univerzitě ve Vídni. Po zranění, které utrpěl během revoluce se odebral

zpátky z Vídně do rodné vesnice. Zde si jej vybrali jako vhodného kandidáta do říšského sněmu za hornobenešovský obvod. Na sněmu konaném ve Vídni vznesl návrh na zrušení poddanských povinností a z nich vyplývajících prací. Politici o návrhu diskutovali od 26 července, až do 1. září 1848, kdy byl zákon přijat. Tento zákon byl potvrzen Císařským patentem o šest dní později. Po vypuknutí revoluce byl sněm přesunut do Kroměříže, kde jej později císař rozpustil. Na H. Kudliča byl vydán zatykač a byl nucen opustit vlast. V exilu vystudoval univerzitu, stal se doktorem a oženil se. S manželkou začali nový život v Americe. Ostatky H. Kudliča a jeho manželky jsou uloženy v úvalenské rozhledně, která je věnována jeho památce.

Cílem mé bakalářské práce bylo shrnout dějiny školství v obci Úvalno a seznámit čtenáře s významným rodákem, kterým je H. Kudlich. Neměli bychom zapomenout na tohoto člověka, jenž se zasloužil o zrušení poddanských poměrů i přes jeho odmítavý postoj k Čechům. K uskutečnění svého cíle jsem využíval především zdejších kronik, odborné literatury, autobiografické knihy a dalších zdrojů. Na práci je možné navázat podrobnějším popisem Kudlichova života a jeho politických aktivit.

Seznam použité literatury a zdrojů

- 1 BALLA, J. Brantická vrchovina: Krnov a okolí. Krnov: Vydavatelství Advertis, 2011. ISBN 978-80-900907-3-6.
- 2 BENNESCH, W. Hans Kudlich: Der Bauernbefreier Oesterreichs. Praha, 1932. (nepublikovaná disertační práce).
- 3 ČESKO. Ústavní zákon č. 62/1978 Sb., ústavní zákon, kterým se mění článek 24 odstavec 2 Ústavy Československé socialistické republiky [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-62>
- 4 ČESKO. Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>
- 5 ČESKO. Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon) [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>
- 6 ČESKO. Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) [online]. © AION CS 2010-2020 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>
- 7 FEIGL, H. (ed.). Briefe aus dem Nachlass des „Bauernbefreiers“ Hans Kudlich (1823-1917). St. Katharinen, 2002.
- 8 HAMPEL, B. – HAMPEL, E. – KUDLICH, O. – KUDLICH, J.: Ahnen- und Sippentafel. Nachkommen des Johann Kudlich (1785) und seiner Ehefrau Eleonora Marie, geb. Kudlich (1809) aus Lobebstein/Sudetenschleien. Wien, 1935.
- 9 HRUŠKOVÁ, J. *Na jezuitském gymnáziu pobýval i Bohuslav Balbín*. [online]. Opavský a hlavičský deník, 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://opavsky.denik.cz/zpravy_region/historie-jezuitske-gymnazium29072017.html
- 10 JANUSOVÁ, Jana a Otakar KÁŇA. *Její Veličenstvo Marie Terezie*. Praha: Mladá fronta, 1987. ISBN 23-010-87.

- 11 JUDSON, P. M. Exclusive Revolutionaries: Liberal Politics, Social Experience, and National Identity in the Austrian Empire, 1848-1914. Ann Argot, 1996.
- 12 KLADIWA, P. a A. POKLUDOVÁ. Hans Kudlich (1823-1917) Cesta života a mýtu. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. ISBN 978-80-7464-159-6.
- 13 KOLEJKA, J. Národy habsburské monarchie v revoluci 1848-1849. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0042-1.
- 14 *Kronika obce Úvalno*. Kronika uložena na Obecním úřadě Úvalno
- 15 *Kronika Základní školy Úvalno*. Kronika uložena na Základní škole Úvalno
- 16 KUDLICH, H.: Rückblicke und Erinnerungen, I. Band. Vídeň, 1873.
- 17 KUDLICH, H.: Rückblicke und Erinnerungen, II. Band. Vídeň, 1873.
- 18 MARTIKÁN, L. 2015. Nejstarší zvon na Krnovsku byl do roku 1916 v Úvalně. [online]. Bruntálský a krnovský deník [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: https://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/nejstarsi-zvon-na-krnovsku-byl-do-roku-1916-v-uvalne-.html
- 19 Místopisný průvodce po České republice: Úvalno [online]. Valašské Meziříčí: WANET, 2020. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/5948/uvalno/oceneni/>
- 20 Osvoboditel sedláků Hans Kudlich: Sociální postavení [online]. 2012 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.hans-kudlich.cz/socialni-postaveni.html>
- 21 Památkový katalog: Kostel sv. Mikuláše [online]. Praha: Národní památkový ústav, 1958 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mikulase-12611464>
- 22 PRINZ, F. Hans Kudlich. Versuch einer historisch-politischen Biographie. Mnichov, 1962.
- 23 ROZHLEDNA: Zpravodaj obce Úvalno, Speciální vydání pro soutěž "vesnice roku 2018". 2018. Úvalno: Obec Úvalno.
- 24 RUMPLER, H.: Eine Chance für Mitteleuropa. Bürgerliche Emazipation und Staatsverfall in der Habsburgermonarchie. Vídeň, 2005.

- 25 SKENE, A. Entstehen und Entwicklung der slawisch-nationalen Vewegung in Böhmen und Mähren. Vídeň, 1893.
- 26 ŠKÝVAROVÁ, V. 50. LET ČESKÉHO DOSIDLOVÁNÍ OBCE ÚVALNA. Úvalno, 1995. Použité písemnosti: Kronika obce 1971-1987, Zápisy MSK Úvalno, Zápisy R-MNV Úvalno, Kronika JZD Úvalno.
- 27 URBAN, O. České a slovenské dějiny do roku 1918. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0193-2.
- 28 Úvalno oficiální stránky obce: Rozhledna Hanse Kudliča. [online]. Chomutov: Galileo Corporation, [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.uvalno.cz/obec-1/historie/rozhledna-hanse-kudlicha/>.
- 29 WAGNER, W. J. Habsburská monarchie: dějiny Rakouska-Uherska slovem i obrazem. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3064-1.
- 30 Základní škola ÚVALNO: ZŠ - o nás [online]. [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <http://www.skolauvalno.cz/ZS/zs.php>.
- 31 Zemský archiv Opava, fond katastr slezský, vceňovací operát obce Úvalno, sign. Sl 461, i. č. 332, kart. 203.

Seznam použitých zkratek a symbolů

% – procento

ČR – Česká republika

JZD – jednotné zemědělské družstvo

Kčs – koruna československá

sv. – svatý

tzv. – tak zvaný

USA – Spojené státy americké

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jaromír Hendrych
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Dějiny školství v Úvalně a osobnost Hanse Kudliča
Název v angličtině:	The history of education in Úvalno and personality of Hans Kudlich
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá školstvím v obci Úvalno a osobnosti Hanse Kudliča. Poskytuje základní informace o obci, stručnou historii a spolky v obci. Popisuje vývoj úvalenského školství od první dochované zmínky o škole až po současnost. Práce také shrnuje život a politické aktivity Hanse Kudliča.
Klíčová slova:	Historie, školství, Základní škola Úvalno, Hans Kudlich, Úvalno,
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the education in village Úvalno and personality of Hans Kudlich. Basic information about village, a brief history of education and associations in Úvalno are provided in this thesis. It describes the development of education in the village from very first preserved mention to the present. This thesis summarizes life and political activities of Hans Kudlich too.
Klíčová slova v angličtině:	The history of education, The elementary school Úvalno, Hans Kudlich, Úvalno
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	40 stran
Jazyk práce:	Čeština